

3 - Türkçüler ve Sözcük Bilginleri

Bilimsel terimlerde de, hiçbir gereklilikleri olmadıkça halde alınmış nice kelimelere rastladık. Mesela, cöpkunluğa “cüpip” demek gerekli mi? Baş adıyla “şıda” demeğe hiç gerek var mı?

3 - Türkçüler ve Sözcük Bilginleri

(Ziya Gökalp - Türkçülükün Esasları)

Türklerin dildeki ilkeler sözcük bilginlerine ait dübünçelerin tersi olmakla beraber, arı Türkçeci (tafsiyeli adını alan dil ülkücülerini) de uygun değildir. Arı dilcilere göre, bir kelimenin Türk olabilmesi için, onun, aslen bir Türk Kökü’nden gelmesi, gereklidir. Buna dayanarak kitap, kalem, abdest, namaz, mektep, cami, minare, imam, der gibi arapça ve farsça köklerden gelmiş olan kelimeler, halkın diline girmiş olduklarına bakılmaksızın. Türkçe‘den atılmalı ve bunların yerine ya unutulmuş olan eski kelimeleri diriltmeli, veya Çağataycada, Özbekçede, Tatarcada, Kırgızcada, v.d. bulabileceğimiz, aslen Türk kökünden gelmiş kelimeleri almalı veyahut Türkçe‘de yeni ekler ve birleştirme yöntemleri icat ederek, bunlar aracılığıyla Türkçe kelimeler yaratılmalıdır. Türkçülere göre, bu dübünü biçimi de yanlıştır. Çünkü, başta, hiçbir Türk kökünün en eski zamanlara çıkıydu. Bugün Türk kökünden geldiği sandığımız birçok kelimelerin önceleri Çince, Moğolcadan, Tunguzcadan, hatta Hindiceden ve Farsçadan eski Türkçe‘ye girmiş olduğu ilmi olarak ortaya konulmuştur.

Yeni olarak, kelimeler, gösterdikleri anlamların tarifleri değil, işaretleridir. buna göre, kelimelerin hangi köklerden geldiğini, nasıldığını bilmeğe de gerek yoktur. Bu gibi şeyleri bilmek, yalnız filoloğlar ve linguistler için gereklidir. Dilin sistemi ve biçimi bakımından, hatta zararlıdır. Çünkü, yukarıda arap ve fars köklerinden gelen kelimelerde gördüğümüz gibi, Türk kökünden gelen kelimelerde de, bazen kullanıftaki anlam türediği kelimenin anlamından başkadır. Mesela “yabancı”, “yabandan gelmiş adam” demek değildir. “Kahve”, kahveden sonra yenilen yemek anlamına gelmez. Bu gibi kelimeleri kök anlamlarında kullanmak bir dil hastalığıdır ki buna türetme hastalığı” denilir. Mesela bazı adamlar, “terlik” kelimesi söylenince, bunun kullanıftaki anlamına önem vermeyerek, derhal kök anlamını ararlar ve “ter için ayağa giyilen ayakkabı” diye kelimeyi köküne bağlamağa çalışırlar. Oysa ki, “terlik” kelimesinin anlamını ararken, “ter” kelimesini hatırlamak, bize bakımından zararlıdır.

Türetme hastalığına uğramış bir adamın yanında, mesela “yabancılar geldiler” dediğiniz zaman, o: “Yabancılardan gelmişler, demek ki yabancı adamlardır” derse tuhafınıza gitmez mi? Veya “Pu terliğin giyiniz!” dediğiniz zaman, “Ayağım terli değil; terlik giymeğe ihtiyacım yok!” cevabını verirse, elinizde olmadan gülmez misiniz? Bununla beraber, halka özgü bir türetmecilik de vardır ki, bu aksine hem normal, hem de yararlıdır. Mesela, halktan olan kimseler “dilbaz” kelimesini” çok dili, çok dil döken” anlamında sanırlar.

Halkın böyle yanlı türetmelerle yaptıkları bozmalar, bir tür bilinçsiz kendine mal etme yöntemidir. Mesela halk alaim-i sema’ eleğim sağma beklime çevirir. Balımoz’u Bal yemez suretine sokar.

Ankara’da bir pınarın adı olan “Zülfazıl” kelimesini “Solfasol” yapar, “Perefresan” vapurunu “Perif Hasan, “nevid-i Fütuh”u “Delik Kütük”, “Feth-i bülen” “Yedi bölün” tarzında Türkçe kelimeler haline koyar. “Telgraf çekmek’ten “tel çekmek” kelimesini doğurur.

Yine, bu gibi esaslara dayanarak, Türkçüler, arı dilcilerin dil hakkındaki görüşlerini kabul etmediler. Türkçülere göre, Türk halkının tanıdığı her kelime millidir. Bir kelimenin, milli olması için, Türkçe kökten gelmesi yeterli değildir. Çünkü, Türk kökünden gelmiş “gözü, sayru, baskıç, ağı” gibi birçok kelimeler, canlı dilden çıkarak fosil olmuştur, onların yerine canlı olarak başka kelimeler aynısı, hasta, merdiven, zehir” kelimeleri girmiştir. Nasıl zooloji ve botanik ilimlerinde fosillerin yeniden dirilmesine imkan yoksa, dil fosillerinin de tekrar hayata dönmelerine artık imkan yoktur. Kısaca Türkçülere göre, halkın aldığı, yapay olan bütün kelimeler millidir. Bir milletin dili kendi cansız köklerinden değil, kendi canlı kullanıftan doğmuş canlı bir organizmadır.

O halde, Türkçe‘nin sadeleştirilmesi, yalnız bu esaslara dayanmalı, arı dilcilerin amacı iddialarına doğru gitmemelidir. Arı dilcilerin diğer Türk lehçelerinden kelime almaları da yanlıştır. Çünkü, Türk lehçeleri, “ana dili” konumunda bulunmaz. Türkçe‘den ayrıldıktan sonra, her biri ayrı bir gelişim yolunu izlemiştir. Gerek fonetik, gerek leksikoloji açısından birbirinden uzaklaşmışlardır. Buna göre, bu lehçelerin kelimelerini dilimize sokarsak, “Ystanbul Türkçesi”nin güzelliğini bozmuş oluruz. Zaten bu lehçelerde var olan kelimeler dilimizde de bulunduğundan, onlara hiçbir ihtiyacımız da yoktur. Yalnız, Türk medeniyeti tarihi, eski Türk kurumlarının tarihi bir ölümsüzlüğe kavuştururken, bunların adları da bilim terimleri olarak dilimize girecektir. Bunu “fosillerin dirilmesi” biçiminde görmemelidir. Çünkü, bu kelimeler şimdi sözcük olarak değil, yalnız terim olarak dilimize gireceklerdir. Bu biçimde girmelerinde hiçbir sakınca da yoktur.

Arı dilcilerin, işlemeyen ekleri ipek hale sokarak ve tamlama yöntemleri icat ederek, bunlar aracılığıyla, yeni kelimeler yaratmaları istemeleri de yanlıştır. Çünkü, nasıldan bir hayvanın veya bitkinin organizmasına dıbdan yeni bir organ eklememiz doğru değildir. Bundan dolayıdır ki, “günaydın” “tünaydın” gibi tamlamalar yeni Türkçe‘de yapılmadığı gibi, ipek olmayan edatla yapılmış olan deyimler de yapılmadılar.

Bununla beraber, arı dilcilerin bu amacı devrimciliğinin bir tarafa atıktan sonra da edebiyattı Osmanlı dilinden atılacak kelimeleri pek çok olduğunu görürüz. Bilimsel terimlerde de, hiçbir gereklilikleri olmadıkça halde alınmış nice kelimelere rastladık. Mesela,

copkunluğa “cupip” demek gerekli mi? Bağ adrsýna “sýda” demek hiç gerek var mı? Týp sözlüdü Kemiðe “azm” bağa “re’s”, dipe “sin”, sinire” asab” diyen bu sözlükte, dilimize girmesine hiç gereklilik bulunmayan nice arapça ve farsca kelimeler vardýr. “Adale” gibi, “hüceyre” gibi, “protoplazma” gibi Türkçe‘de karþýlýđý bulunmayan kelimelerin bağımyzýn üs yeri vardýr. Dilimize yeni terimler getiren bu gibi sözcüklere milli sözlüđümüz açýktýr. Fakat Türkçe’si bulunan ve hiçbir öz ile ondan ayrılmayan eþ anlamlý kelimeleri artýk dilimizden atmalýyız.